

2019. №4. С. 71–76. URL: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.4.2019.191335> (дата звернення: 04.03.2025).

8. Срібна Ю. А. Підготовка майбутніх учителів трудового навчання основам дизайну : монографія. Полтава : ПП «Астроя», 2019. 179 с.

9. Ушно І. М. Технічна естетика авіації: сутність та специфіка. *Філософія в сучасному світі* : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 17-19 лист. 2023 р. Харків, 2023. С. 93–95. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/fc6c5c02-35ac-49e5-9474-512d831bf882/content#page=93> (дата звернення: 23.02. 2025).

10. Ушно І. М. Аерокосмічний інжиніринг в арткоординатах: модернізм і постмодернізм. *Культурологічний альманах*. 2024. Вип. 4. С. 274–280. URL: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.4.31> (дата звернення: 04.03.2025).

11. В.В. Соловей, В.М. Глуханюк, І.В. Шимкова Інноваційна підготовка майбутніх учителів трудового навчання та технологій засобами STEAM-проектування. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету Вип. 2, ч. 1, 2020, с. 143-152

12. Соловей В. В. Технологічна підготовка майбутніх вчителів трудового навчання у процесі вивчення спеціальних дисциплін : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2012. 208 с.

13. Соловей В.В. Сутність технологічної підготовки майбутнього вчителя трудового навчання. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми //Зб. наук. пр. – Випуск 19 /Редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін. – Київ – Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008, с.480-485

14. Airbus: 50 років історії авіації // DW: веб-сайт. <https://p.dw.com/p/3JRbT> (дата звернення: 03.03. 2025).

15. Wang D. What Do You Think about this Car? Perception and Meaning of Automotive Design in New Zealand and Taiwan : a thesis submitted for the degree of Master of Design at College of Creative Arts, Massey University Massey University. Wellington, 2008. 313 p.

УДК 378.147:7.01:37.013.73

<https://doi.org/10.31652/978-617-UAWCS-2025.45>

О.В. Марущак

кандидат педагогічних наук, доцент
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна

І.В. Красильникова

кандидат педагогічних наук, доцент
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна

О.В. Висоцька

здобувачка вищої освіти
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна
м. Вінниця

e-mail: ksanamar77@gmail.com

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ПОЛІХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ БАКАЛАВРІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА, ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА, РЕСТАВРАЦІЇ

Анотація. У статті розкрито теоретико-методологічні засади поліхудожньої освіти бакалаврів образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації. Обґрунтовано сутність культурологічного підходу як методологічної основи професійної

підготовки майбутніх фахівців мистецького профілю. Визначено, що культурологічний підхід забезпечує розгляд освіти як феномена культури, інтеграцію різних видів мистецтва в єдиний освітній простір і формування у здобувачів поліхудожньої свідомості. Доведено, що в парадигмі культурологічного підходу зміст поліхудожньої освіти постає як адаптований соціально-культурний досвід людства, структурований через чотири компоненти: систематизовані знання, алгоритми діяльності, творчий досвід та емоційно-ціннісне ставлення до дійсності. Охарактеризовано особливості трансформації освітнього процесу від «знансєнтризму» до «культуроцентризму», що забезпечує формування цілісної особистості майбутнього фахівця як людини культури, здатної до творчого самовираження та культуротворчості в різних видах мистецтва.

Ключові слова: культурологічний підхід, поліхудожня освіта, бакалаври образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації, професійна компетентність, культуροцентризм, інтеграція мистецтв, культуротворчість.

Abstract. The article reveals the theoretical and methodological principles of polyartistic education of bachelors of fine arts, decorative arts, and restoration. The essence of the culturological approach as a methodological basis for the professional training of future specialists in the art field is substantiated. It is determined that the culturological approach ensures the consideration of education as a cultural phenomenon, the integration of various types of art into a single educational space, and the formation of polyartistic consciousness in applicants. It is proven that in the paradigm of the culturological approach, the content of polyartistic education appears as an adapted socio-cultural experience of humanity, structured through four components: systematized knowledge, activity algorithms, creative experience, and emotional and value-based attitude to reality. The features of the transformation of the educational process from «knowledge-centrism» to «culturocentrism» are characterized, which ensures the formation of a holistic personality of the future specialist as a person of culture, capable of creative self-expression and cultural creativity in various types of art.

Keywords: cultural approach, polyarts education, bachelors of fine arts, decorative arts, restoration, professional competence, cultural centrism, integration of arts, cultural creativity.

Інтеграція України в європейський освітній і науковий простір потребує підготовки фахівця високого рівня освіченості, професіоналізму, культури. Особливої актуальності набуває професійна підготовка майбутніх фахівців галузі художньо-педагогічної освіти, які передусім поєднують в собі риси педагога й художника, філософа й психолога, культуролога й мистецтвознавця [4, с. 295-296].

Підготовка бакалаврів образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації в сучасних умовах вимагає застосування поліхудожнього підходу до освіти, що дозволяє формувати багатогранну творчу особистість, здатну сприймати, інтерпретувати та створювати мистецькі твори в різних художніх формах. Поліхудожня освіта передбачає не лише опанування техніками і засобами образотворчого та декоративного мистецтва, а й розвиток здатності до інтеграції видів мистецтва, розуміння їх взаємозв'язку та взаємовпливу.

Сучасні виклики суспільства до особистості майбутнього бакалавра мистецького профілю полягають у необхідності формування фахівця, який вільно орієнтується в полікультурному просторі, здатний до співіснування з представниками різних культур, шанує національну художню спадщину та поціновує світові мистецькі здобутки. Такий фахівець має не лише досконало володіти технічними навичками у своїй галузі, а й бути носієм культурних цінностей, готових до їх трансляції молодому поколінню через педагогічну діяльність.

Поліхудожня освіта бакалаврів мистецьких спеціальностей потребує обґрунтування теоретико-методологічних засад, які створюють підґрунтя для формування цілісної системи підготовки висококваліфікованих фахівців. Методологічну основу для реалізації поліхудожньої освіти, що дозволяє майбутнім фахівцям розвинути поліхудожню свідомість, творче мислення та здатність до культуротворчої діяльності, створює культурологічний

підхід.

Проблематика поліхудожньої освіти привертає увагу багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників, які розглядають різні аспекти цього феномену в контексті підготовки фахівців мистецького профілю. Значний внесок у дослідження методологічних засад поліхудожньої освіти зробила О. Рудницька, яка обґрунтувала концепцію взаємодії мистецтв у формуванні професійної культури майбутніх фахівців [13]. У своїх роботах дослідниця акцентує увагу на інтегративному характері мистецької освіти та її впливі на формування особистості майбутнього фахівця.

Культурологічні аспекти поліхудожньої освіти досліджувала О. Щолокова, зосередившись на проблемі формування художньо-естетичного світогляду майбутніх викладачів мистецьких дисциплін [14; 15]. Науковиця розглядає поліхудожню освіту як власний культурний феномен, що забезпечує входження особистості в простір художньої культури через опанування різних видів мистецтва.

В аспекті інтеграції різних видів мистецтва в освітньому процесі значний науковий інтерес становлять праці Л. Масол, яка розробила концепцію поліхудожнього виховання молоді на засадах інтеграції [6; 7]. Дослідниця пропонує інноваційні підходи до організації поліхудожнього простору в освітньому середовищі та наголошує на необхідності формування в майбутніх фахівців поліхудожнього мислення.

Синергетичні аспекти поліхудожньої освіти висвітлені у працях Г. Падалки, яка розглядає взаємодію різних видів мистецтва як систему, що самоорганізується та розвивається за законами синергетики [10; 11]. Науковиця обґрунтовує принципи синергії в мистецькій освіті та пропонує методичні підходи до їх реалізації в освітньому процесі.

Особистісно орієнтований підхід у контексті поліхудожньої освіти майбутніх бакалаврів образотворчого мистецтва досліджує О. Отич, яка акцентує увагу на розвитку індивідуальності та творчого потенціалу майбутнього фахівця через взаємодію з різними видами мистецтва [9]. У своїх дослідженнях науковиця наголошує на необхідності створення особистісно розвивального мистецько-освітнього середовища в закладах вищої освіти.

Цікавий погляд на проблему поліхудожньої освіти представлено в дослідженнях С. Коновець, яка розглядає творчий розвиток майбутнього фахівця мистецького профілю через інтеграцію різних видів мистецької діяльності [2]. Науковиця розробляє технології творчого розвитку особистості в поліхудожньому освітньому середовищі та проводить експериментальні дослідження їх ефективності.

Питання формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації на засадах поліхудожнього підходу висвітлено у роботах Т. Паньок, яка досліджує інтеграційні процеси в системі мистецької освіти [12]. Науковиця наголошує на необхідності формування у майбутніх фахівців міждисциплінарного мислення та здатності до інтеграції різних видів мистецтва в професійну діяльність.

Мета і завдання статті – теоретично обґрунтувати культурологічний підхід як методологічну основу поліхудожньої освіти бакалаврів образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації та визначенні його ролі у формуванні професійної компетентності майбутніх фахівців мистецького профілю.

Поняття поліхудожності безпосередньо пов'язане з інтеграцією різних видів мистецтва та різними типами художньої діяльності в художній, художньо-педагогічній освіті. Враховуючи особливості системи навчання на мистецьких факультетах у закладах вищої освіти (ЗВО), у контексті нашого дослідження ми визначаємо поліхудожню освіту як комплексний взаємозв'язок мистецтв у процесі спеціальної освіти та виховання здобувачів, який можливий за умов інтеграції предметів культурологічного та естетико-мистецтвознавчого циклу. Це не заміна традиційних академічних занять з мистецтва, а створення нових умов їх організації в інтегративному просторі [4, с. 297].

Професійна компетентність майбутніх бакалаврів образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації на основі поліхудожності «характеризується комплексом знань про взаємодію мистецтв, інтегрованих програм, умінь переносити

художній образ в іншу модальність, досвідом поліхудожньої проєктної діяльності, інтегрованим через зіставлення художніх ідей, образів, явищ, предметів, сюжету, виразно-зображувальних засобів, де суть поліхудожнього полягає в поліфонічному сприйнятті і відображенні художніх образів, у виході за рамки одного мистецтва, в умінні усвідомити і виразити дійсність, те чи інше явище різними художніми способами: звуком, пластикою, рухом, кольором, ритмом, словом, знаком, символом [8, с. 91].

Досліджуючи теоретико-методологічні засади поліхудожньої освіти, необхідно зосередити увагу на культурологічному підході, який виступає перспективною стратегією сучасної освіти та методологічним підґрунтям для підготовки фахівців мистецького профілю. Сутність цього підходу полягає у визначенні культури фундаментальною основою освітнього процесу. Вона «фокусує систему ціннісних уявлень, що утворюють основу особистісних орієнтирів суб'єкта, спрямовують його діяльність, спричиняють перехід людини на якісно інший рівень буття – усвідомленіший та упорядкованіший» [3, с. 170]. Саме через призму культурологічного підходу поліхудожня освіта набуває глибинного змісту, створює умови для формування особистості майбутнього фахівця не лише як носія професійних знань і вмінь, а й як суб'єкта культури, здатного до творчого перетворення дійсності та самореалізації в різних видах творчої діяльності.

Культура становить механізм і трансляцію соціокультурного досвіду людства, що відкриває доступ кожному новому поколінню до невичерпного багатства світової спадщини. Характерною особливістю культурного досвіду є те, що він не існує абстрактно, а завжди переломлюється через індивідуальне сприйняття конкретної особистості, набуваючи неповторних суб'єктивних рис.

У культурному процесі розвитку особистості виявляються два ключові феномени. З одного боку, людина отримує можливість вільного вибору у безмежному просторі культурних знань і змісту. З іншого – цей вибір не є хаотичним, а створюється на основі індивідуальної ціннісної системи, що функціонує як власний фільтр, дозволяючи особистості співвідносити різноманітні культурні змісти та трансформувати зовнішні, «чужі» культурні коди у внутрішньо прийнятні, «власні» цінності та переконання. Таким чином, становлення культурної особистості здійснюється не кількома показниками засвоєних культурних цінностей, а якісною селекцією та глибинною інтеріоризацією вибраних нею культурних змістів.

Узагальнюючи вищевикладене, можемо констатувати, що культура в контексті нашого дослідження постає не просто сукупністю духовних і матеріальних цінностей, а розглядається як фундаментальне підґрунтя для розбудови освітньої стратегії підготовки майбутніх фахівців мистецького профілю. Водночас вона створює простір для реалізації свободи особистісного вибору, який формується відповідно до індивідуальної ціннісної матриці кожного здобувача освіти. Така інтерпретація культури дозволяє нам сформулювати цілісне наукове бачення культурологічного підходу в системі поліхудожньої освіти, яке набуває особливого значення для професійної підготовки бакалаврів образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва та реставрації:

– культура виступає не лише методологічним підґрунтям, а й невичерпним джерелом змісту освіти, методологією її дослідження та інструментом прогностичного моделювання освітніх процесів. Сутнісно культура ідентифікується як особливий, притаманний людині, спосіб діяльності, через який реалізується її творчий потенціал і здатність до перетворення дійсності. Виступаючи універсальною характеристикою людської діяльності, культура формує соціально-гуманістичний вектор розвитку особистості та визначає ціннісно-сміслові орієнтири будь-якої професійної діяльності, у тому числі й художньо-педагогічної. Вона закладає аксіологічні параметри діяльності фахівця та визначає її якісні результати. Саме тому процес створення майбутніми бакалаврами образотворчого, декоративного мистецтва культурних надбань невіддільний від опанування ними творчих способів художньо-творчої діяльності, що стає сутнісною ознакою їх професійної компетентності;

– концептуальне осмислення освіти як невід'ємного феномена культури. Такий підхід передбачає звернення до глибинних, фундаментальних джерел освітніх процесів, їх

культурно-історичних витоків і розгляду освітньої системи не як відокремленого інституту, а як органічної складової загальнокультурного простору. Сприйняття освіти як культуровідповідної системи дає змогу побудувати освітній процес у ЗВО мистецького спрямування з урахуванням актуальних культурних тенденцій, національних традицій та інноваційних художніх практик, забезпечуючи інтеграцію майбутніх фахівців у сучасний культурно-мистецький контекст;

– культура набуває багатовимірної статусу. Вона виступає не просто кінцевим продуктом чи очікуваним результатом освітнього процесу, але насамперед є потужним джерелом генерування ідей, концепцій та методологічних підходів до конструювання змісту освіти. Водночас, культура формує динамічний, багатовимірний простір, в якому відбувається становлення та розвиток усіх компонентів освітньої системи – від навчальних планів і програм до методик викладання навчальних дисциплін. Таке розуміння культури дає змогу розглядати поліхудожню освіту як відкриту систему, що постійно взаємодіє з культурним середовищем, збагачується його досягненнями та водночас продукує нові культурні форми через творчу діяльність учасників освітнього процесу;

– освіта виконує двоєдину роль по відношенню до культури. З одного боку, вона органічно входить до структури культури як її невід’ємний компонент, що забезпечує цілісність і системність культурного простору. З іншого боку, саме освіта виступає найефективнішим механізмом соціального відтворення культурних традицій, цінностей, норм і художньо-естетичних канонів. У контексті підготовки бакалаврів мистецького профілю ця дуальність набуває особливого значення, оскільки в майбутньому фахівці не лише засвоюють культурні надбання, а й самі стають активними суб’єктами їх збереження, інтерпретації та трансляції наступним поколінням через свою художньо-педагогічну діяльність;

– проявляється складна діалектична взаємодія між освітою та культурою. Взаємозв’язок між цими феноменами не є взаємоспрямованим чи статичним, він характеризується динамічною взаємозалежністю та взаємозбагаченням. При цьому в контексті освіти не тільки накопичуються та транслиуються існуючі культурні надбання, а й активно генеруються нові культурні думки, форми та практики. Особливо яскраво ця здатність освіти проявляється в поліхудожньому середовищі, де творча діяльність майбутніх бакалаврів образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва та реставрації стає каталізатором інноваційних художніх експериментів, міждисциплінарних синтезів та індивідуальних творчих проявів. Таким чином, мистецька освіта перетворюється на лабораторію культуротворчості, де зароджуються, випробовуються та входять у широкий суспільний обіг новітні культурні феномени;

– статусу визначального критерію якості та ефективності освітньої системи набуває принцип культуровідповідності. Сутність цього принципу полягає у відповідності до всіх компонентів освітнього процесу – від змісту навчальної дисципліни до форм організації навчання – культурним традиціям, цінностям та актуальним тенденціям розвитку мистецтва. Саме культуровідповідність забезпечує органічне поєднання професійної підготовки з гуманізацією та гуманітаризацією освіти, сприяючи формуванню не тільки вузькопрофільних фахівців, а й всебічно розвинених особистостей з багатим духовним світом і високою загальною культурою. У системі поліхудожньої освіти цей принцип дозволяє гармонійно інтегрувати різні види мистецтв в єдиний освітній простір, створюючи цілісне культурно-мистецьке середовище для професійного становлення майбутніх фахівців;

– особливу роль відіграє гуманітарне мислення, визначальною характеристикою якого є комунікативний характер, що реалізується через діалог. У контексті культурологічного підходу гуманітарне мислення невіддільне від діалогічного, що передбачає постійну взаємодію з культурними текстами, художніми образами та іншими суб’єктами творчості. Таке мислення розгортається як безперервний діалог між традицією та інновацією, між ефективними видами мистецтва, між автором і глядачем, між викладачем і здобувачем освіти. У поліхудожньому освітньому середовищі ця діалогічність набуває багатовимірної характеру, створюючи основу для міждисциплінарної інтеграції та

формування у майбутніх фахівців здатності до глибокого розуміння й інтерпретації культурно-мистецьких феноменів у їх багатоманітності та взаємозв'язку;

– особливої актуальності набуває проблема виховання творчої особистості фахівця. Досягнення цієї мети неможливо без опанування здобувачами освіти якісно новою культурою мислення. Йдеться про системно-креативне мислення – інтегративний тип інтелектуальної діяльності, що органічно поєднує системний аналіз з творчим підходом до вирішення професійних завдань. Такий тип мислення характеризується здатністю не тільки ефективно розв'язувати наявні проблеми художньо-педагогічної практики, а й активно виявляти нові перспективні напрями діяльності, генерувати оригінальні ідеї та впроваджувати інноваційні мистецькі технології. У контексті поліхудожньої освіти системно-креативне мислення стає ключовим інструментом професійного становлення, що забезпечує конкурентоспроможність та адаптивність майбутніх фахівців у динамічному соціокультурному середовищі;

– опанування культурних цінностей майбутніми бакалаврами мистецьких спеціальностей не є пасивним процесом поглинання інформації, а стає складним, багаторівневим творчим актом. З огляду на це, освітній процес у ЗВО мистецького профілю набуває культуротворчого характеру, під час якого відбувається не тільки професійна соціалізація здобувачів, а й їхня глибинна інкультурація – входження в культурний простір через активне засвоєння його цінностей, норм і практик. Креативність як сутнісна характеристика культури визначає магістральний шлях розвитку майбутнього фахівця, спрямовуючи його до творчого самовираження та самовизначення в історико-культурному континуумі. В умовах поліхудожньої освіти цей процес відбувається з особливою інтенсивністю, подальша взаємодія з різними видами мистецтва створює унікальний синергетичний ефект, стимулюючи розвиток творчого потенціалу особистості та її здатності до продукування нових культурних змістів;

– стратегічною метою професійної підготовки бакалаврів образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва та реставрації виступає формування цілісної особистості, так званої людини культури. Така особистість характеризується не тільки високим рівнем професійної компетентності, а й здатністю виступати активним суб'єктом культуротворення, продукуючи нові культурні форми, що мають соціальну значущість і цінність для суспільства. У цих культурних артефактах і практиках майбутній фахівець знаходить ідеальне втілення власного світобачення, творчих інтенцій та професійної майстерності. Водночас людина культури є суб'єктом неперервного особистісного самовдосконалення, що виражається в постійній роботі над собою, критичному переосмисленні власного досвіду та пошуку нових шляхів професійно-творчої самореалізації. У контексті поліхудожньої освіти цей процес набуває особливої багатогранності, оскільки інтеграція різних видів мистецтва створює оптимальні умови для гармонійного саморозвитку та творчого самовираження майбутнього фахівця.

У парадигмі культурологічного підходу до підготовки бакалаврів мистецьких спеціальностей зміст освіти набуває нового концептуального переосмислення. Він постає як спеціально адаптований для педагогічного процесу соціально-культурний досвід людства, що за своєю архітектонікою ізоморфний структурі людської культури, хоча, безумовно, він відрізняється від обсягу представлених знань. Архітектоніка цього змісту відображається через чотири взаємопов'язані компоненти: систематизовані знання, алгоритми діяльності, творчий досвід та емоційно-ціннісне ставлення до навколишньої дійсності. Особливу роль у цій структурі відіграють знання, які набувають статусу самоцінності. Їх значущість збільшується не за рахунок утилітарної корисності, а за рахунок того, що вони є фундаментальними елементами культури. Така позиція зумовлює принципове переосмислення освітньої парадигми: «традиційний «знаннєцентризм» трансформується в «культуроцентризм»» [5, с. 62], де знання важливі не самі по собі, а як компоненти цілісної культури особистості.

Культура в цьому контексті виступає одночасно і як стратегічна мета освітнього процесу, і як основний чинник його розгортання. Вона стає прототипом проектування

цілісної педагогічної діяльності, задаючи її ціннісні орієнтири та змістові домінанти. Водночас культурологія формує принципово новий методологічний інструментарій освіти, пропонуючи оригінальні засоби пізнання та своєрідну систему світосприйняття й світоінтерпретації. Культурологічний підхід набуває системоутворювального значення у процесі проєктування сучасної поліхудожньої освіти, дозволяючи інтерпретувати освітній процес як культурний феномен, наповнений глибокими гуманістичними цінностями та особистісними смислами.

Підсумовуючи вищезазначене, можемо стверджувати, що культурологічний підхід виступає фундаментальною концептуальною платформою для оновлення змісту професійної підготовки бакалаврів мистецьких спеціальностей та подальшого розвитку гуманітарної парадигми освіти. У системі професійно-художньої освіти його сутність розкривається через комплексну трансформацію існуючих освітніх конструктивів, що забезпечує їх системну цілісність на всіх рівнях: цільовому (гармонійне поєднання професійних та особистісних векторів розвитку), змістовому (інтеграція різних видів мистецтва в єдиний освітній контент), процесуальному (використання інноваційних художньо-педагогічних технологій), організаційному (створення гнучких освітніх моделей процесу) та технологічному (впровадження сучасних мистецьких практик). Результатом такої багатовекторної модернізації стає якісне перетворення науково-освітнього та виховного простору закладу вищої освіти на автентичне культуроподібне середовище, в якому органічно поєднуються освітні, мистецькі та культуротворчі процеси.

Список використаних джерел:

1. Енциклопедія освіти / Академія педагогічних наук України; гол. ред. В.Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
2. Коновець С.В. Естетичні та етичні засади оптимізації професійної діяльності викладачів образотворчого мистецтва вищих навчальних закладів: посібник. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. 148 с.
3. Марущак О.В., Зузяк Т.П., Миколук Д.М. Інтегративні тенденції у формуванні духовної культури в учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти. *Dynamics of the development of world science. Abstracts of the 3rd International scientific and practical conference*. Perfect Publishing, Vancouver, Canada. 2019. Pp. 167-176.
4. Марущак О.В., Катеринич В.В., Мальована К.В., Членова Р.О., Шпак В.В. Формування у майбутніх бакалаврів образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації професійної компетентності на основі поліхудожності. *Progressive research in the modern world. Proceedings of the 5th International scientific and practical conference*. BoScience Publisher, Boston, USA. 2023. Pp. 295-304.
5. Марущак О.В., Поплінська Т.О., Лебідь С.О., Мудрак Н.В. Теоретико-методологічні основи поліхудожньої освіти бакалаврів образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації. *Scientific knowledge, aesthetic creativity and social practices: Proceedings of the IV International Scientific and Practical Conference*. Athens, Greece, 23-24 January. 2023. Pp. 60-64.
6. Масол Л. Загальна мистецька освіта: теорія і практика: монографія. Київ: Промінь, 2006. 432 с.
7. Масол Л.М. Інтеграція? Інтеграція. Інтеграція... Інтеграція! (Поліцентрична інтеграція змісту загальної мистецької освіти). *Мистецтво та освіта*. 2020. 1 (95), С. 20-27. URL: <https://doi.org/10.32405/2308-8885-2020-1-20-27> (дата звернення: 03.03.2025 р.).
8. Осьмак Т. Формування поліхудожньої компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва. *Молодь і ринок*. № 7 (126). 2015. С. 88-91.
9. Отич О.М. Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання: теоретичний і методичний аспекти: монографія. Чернівці: Зелена Буковина, 2009. 752 с.
10. Падалка Г.М. Мистецька освіта: сучасні проблеми розвитку. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14: Теорія і